

פייגנלעך (ציפורים)

יוסי הדר

אזוני ללחוש, שלא אספר לאיש, אמרה לי, נשמות הילדים באות לפעמים בלילה אל הציפורים, לדבר מהן אליה, ללחוש באוזנה. כך אמרה. אחר כך הובילה אותי אל הדלת, ביקשה שאלך, אינה יכולה להמשיך לדבר עמי.

בלילה בא אלינו פתאום דודל דודי, תיק העור הכבד בידו, פניו מוכתמים בקמח לבן וריח הלחם עולה מגופו. העיר אותי משנתי ולקח אותי עם אמי לנסוע יחד לרחוב סלמה, רחוב כמעט מת בשעה הזו. רק שיכור הולך, מתבודד רוצה בצעקות לחצות את הכביש, כמעט נופל מתחת לגלגליה של מכונית נחפזת.

דודי עלה לפני במדרגות החשוכות.

"סגרה את הדלת", אמר לי, "אינה נותנת לי להיכנס. היא עם הציפורים".

ניסה לפתוח את הדלת במפתח שבידו, לא הצליח. דפקנו על הדלת הכבדה. מעבר לה שמענו את רווה ממלמלת. דודי הביט נבוך בשכנים הסקרנים שהתגודדו בחדר המדרגות. הדפיקות העזות העירו אותם משנתם. משך בכתפיו, חייד אליהם מתנצל, הצביע על הדלת הסגורה.

"אשתי בפנים" אמר.

"רווה רווה", אני קורא, "מישקה פה".

"מה הם רוצים? מה הם רוצים?" אני שומע את קולה מדברת אל הציפורים. פייגלעך, אנשים באו, אנשים רוצים לגרש אותנו".

אחר כך בחבטה קשה פתחנו את הדלת, קרענו אותה מצריחה, נפלנו פנימה אני ודודי דודל. מצאנו את דודתי רווה עומדת כמעט עירומה באמצע החדר, החלוק שעל גופה פתוח. אוחת בידיה את קן היונים. והיונים מבוהלות, עפות בתוך החדר, נחבטות בקירות, מתנגשות בתקרה, אבריהן נקרעים והדם מפציעהן נמרח על הקיר החשוף. דודתי מדברת אליהן כאילו הן מבינות, קוראת להן לבוא ולשוב אל הקן שהיא מחזיקה בידיה, שם מקומן, היא אומרת ליונים.

פתאום ראתה אותנו. פעורת פה עמדה, מבוהלת. "לא לבוא! לא לבוא!" צעקה. קרבתי אליה לאיטי. "דודה" אמרתי, ניסיתי לדבר אל ליבה. גם דודי דודל דיבר עימה בלחש, כמעט התחנן. צריד לפתוח את החלונות אמר, להוציא את היונים, אחרת ימותו.

"לא לגעת בציפורים!" אמרה. אחר כך סיפרה לנו, אף היא ציפור. הנשמות באות אליה פתאום לעוף עם הציפורים. היא איתן עפה, מרחפת. כך אמרה בלחש, כאילו המתיקה עמנו סוד.

אחזתי אותה בידיה האחת, אמי אחזה בשניה. ניסינו להרגיע את הצעקות שבקעו מפיה. ודודי דודל, הלך להביא מטאטא, לרדוף אחרי שתי היונים אשר בחדר, לגרש אותן מן הבית. מתות הוצאנו אותן לבסוף, ורקנו אל תוך הפח. גם את הקן לקחנו מידיה להשליך אותו יחד עם היונים. אחר כך השכבנו אותה נרגשת. ניסינו להרגיעה. דודי דודל נשאר לשבת ולדבר עימה אבל היא מאנה להינחם. כבר לא צעקה, כבר לא חירפה אותנו. הצטנפה בפנינת המיטה, כמו כדור סגרה את עצמה מבוהלת, מתרחקת מדודל עד כמה שיכלה, כאילו לא הכירה אותו.

"לא, לא" התחננה, ביקשה שלא יהרוג אותה. רק הרופא שבא הצליח להפיל עליה שינה, לסגור מעט את עיניה.

בבוקר קרעו אותי שוב ממיטתי, לבוא אל דודתי. מצאו אותה ברחוב מוטלת בלי רוח חיים. מול הקולנוע, בין פחי הובל שהמתינו למכונית הגדולה.

דודי דודל סיפר לנו, — יצאה פתאום אל הגוזטרא, חמקה מידו להרף עין "פייגלעך", פייגלעך צעקה, ביקשה לעוף

מחניק. שם, ליד המעקה החלוד שמעתי משק כנפים. קן של יוני-בר אפורות.

אחרי יומיים ישבתי על הספסל בחצר המוסד. אמי ישבה לצידה של דודתי ואני בצידה השני. דיברתי אל פניה הקפואים, אל עיניה שכמעט כל החיים יצאו מהן.

"הציפורים, דודה" אמרתי לה "עדיין במרפסת". רציתי לעודד מעט את רוחה. "ציפורים, פייגלעך, פייגלעך", אמרה בלחש, כאילו שמעה את דברי מבעד לערפל כבד. התכופפה רגע להביט בפרח בלתי נראה ואחר כך קמה בליאות רבה. בעיניה הרחוקות, הלכה מאיתנו אל חדרה, השאירה אותנו תמהים.

את אמי שאלתי — היונים, מה לעשות בהן? "צריד לזרוק", אמרה.

אבל אני לא נגעתי בהן. אולי בגלל הגעועים שהיו בקולה של דודתי, אולי בגלל האור הקל שניצת בעיניה. את היונים האפורות אפשר להשליך תמיד, הירחתי.

בימים שבאו אחר כך מצאתי על פני דודתי רווה חיוך. המתינה לבואי. "הציפורים, מישקה, מה שלומן?" שאלה. חרדה מעט, כאילו ציפתה לשמוע בשורה רעה. חייכתי, הינעתי אליה בראשי.

"בסדר, בסדר" אמי נתנה בידי למסור לדודתי, סוודר צמר סגול, כפתורים גדולים. לבנים ושתי חולצות. הכל בחבילה קשורה היטב בחבל.

"החורף מתקרב", אמרתי מצביע על הסוודר שהבאתי. אבל דודתי שאלה שוב "הציפורים?" רוצה לדעת. בימים האלה, אמרה לי, הקור מרחיק אותן לניקבות חמות ושם ברחוב סלמה, עוד מעט תבואנה רוחות קשות. הדאגה שבקולה היתה רבה.

השארתי לה עשר לירות כדבר אמי "בשביל הקיוסק, דודה רווה" אמרתי. הלכתי אל השער והיא רצה אחרי פתאום. "מישקה מישקה", עצרה אותי, מסרה בידי שקית קטנה, סגרה עליה את אצבעותי "לתת לציפורים" אמרה בלחש "שלא ימותו" ליטפה את לחי, התחננה שלא אשכה. הב-סחתי.

באוטובוס מצאתי בתוך שקית הנייר, פירורי לחם, גרגרים קטנים שנכבשו עד דק. כשקירבתי אל הציפורים את ידי המושטת והגרגרים עליה, ברחו בבהלה. השארתי את הפירורים על הריצפה. אחר כך מצאתי עדר של נמלים הולך ממחילות בקיר אל הפירורים שהתפזרו שם.

את הציפורים לא העזתי להשליך. אחרי שבועות מספר שבה דודתי רווה אל חדר מואר. אמי העמידה על השולחן פרחים רבים בתוך אגרסל קריסטל יקר, לקבל כך את פניה בהמוץ צבע, בשמחה. דודל הלך להביא אותה מהמוסד בטכסי ספיישל ואני עם אמי המתנו לה עד שתבוא.

"מישקה" אמרה לי אחרי ימים מספר בטלפון "מישקה", הציפורים קוראות לך לבוא. אסור לגרום להן צער".

מצאתי אותה עומדת במרפסת, מדברת אל הציפורים האפורות. דודל לא היה, והיא חייכה אלי "הן מבינות הכל מישקה, הן אוהבות אותך. כך אמרו לי". רווה לקחה אותי בידיה לראות אותן בהחבא. שמה אצבע על פיה, רמוזה לי לשתוק. שתי היונים מכונפות בתוך הקן, עומדות קרובות אחת אל רעותה ודודתי לוחשת להן לחשים.

"הן משם, הביאו לי סימנים, מישקה", אמרה לי, הביטה בי לראות אם אני מבין.

ניסיתי לומר לדודתי, הציפורים סתם, יוני-בר רגילות. והיא הביטה בי רגע במבט חוקר לראות אם אני מתהל בה. "מישקה צוחק", אמרה לי דודי ילדים. פתאום פרצה בצחוק גדול "אינו מתכוון באמת". אחר כך קירבה את פיה אל

אחרי שני סרטים בכרטיס בקולנוע "ההר", הלכתי אל דודתי רווה לאכול עוגת קרם ושוקולד רום, שהיא מוציאה תמיד מבונבוניירה הדויה.

"מישקה", צבטה לי בלחי בחזקה, "מישקה", ניסתה לנשק אותי. ואני מתחמק בזריזות מהלחלוחית הדביקה שבשפתיה, שלחתי את עיני אל השידה שבחדר הכניסה, המתנתי עד שתוציא את השוקולד, אחר-כך ביקשתי להסתלק במהירות.

דודתי העמידה פנים נעלבים.

"לך, לך, ילד לא אוהב את דודה רווה שלו", אמרה, ואני לא נותרה לי אז ברירה אלא להניח לה לאסוף אותי אל זרועותיה ולחבק אותי עד לכאב.

לדודתי רווה ולבעלה דודל אני כבן. לפעמים אני בתמיהה שואל איד הם בלא ילדים? משתקים אותי בבהלה "שש...", זה דבר שאין מדברים בו. אבל אני יודע, אי-שם, במלחמה נטרפו שני ילדיהם, אחריהם לא היו להם.

אחר כך הורתה לי לשבת קרוב אליה, רוצה לספר לי על הוריה שמתו, סבי וסבתי, הראתה לי את תמונתם על מדליון ישן שאינו סר מצווארה.

"מליטא מישקה, עוד משם המדליון. בוא ותראה סבא וסבתא שלך", כך אני חייב לשבת לצידה, לשמוע בלי עניין: "מישקה, סבא מנדל, יהודי עם שפם לבן, גאה כל כך, הלך אל השמיים, משם סבא שלך קורא לי לפעמים".

דודי רודל מסמן לי מאחור לשתוק, לא לענות. משתוו מזור יש בה לעתים בדודתי, משהו שאיני יודע לפענח. המבט הרחוק שעל פניה, עיניה הבהות, שעה הפרוע. הזכרונות בוודאי משבשים את דעתה, אני מהרהר. ממול, בקולנוע "ההר", הומרת התורכיה מעל לפלאקט גדול מומינה בחיור להיכנס פנימה, ואני מנסה לנחם את דודתי רווה, להרגיע את הנשימות הנחפזות שבחזה.

נפרדתי ממנה לבסוף והלכתי עם דודי אל המאפיה של סגל. שם, בסוף רחוב צ'לנוב בחדר גדול, בחצר, עובד דודי בשעות הלילה. אני לפעמים עובר על פניו. "דוד דודל" צועק פנימה. כשהרעב מציק הוא גותן לי בייגאלע חם, תאוה לחיך.

לפני שנפרדנו ביקש שאמי תסור לראות את אחותה "רווה, לא בסדר" אמר "הכל חוזר".

אמי קראה לי להניח הכל, ולבוא אל דודתי רווה. משהו קרה שאי-אפשר לומר בטלפון. חשתי את הדחפיות הרבה שבקולה. מאחור שמעתי קולות צעקים. קול דודי אומר ביידיש "רוולה ניט! רוולה ניט!"

מיהרתי לבוא באוטובוס אל עליית הגג שברחוב סלמה. "טאטע! טאטע!" אני שומע צעקות נואשות. מחנות האופ-ניים של סלומון הבולגרי יוצאים האנשים להביט למעלה אל המרפסת. אני נחפו לעבור על פניהם, עולה בדילוג במדרגות, שומע את סלומון מסביר "זה הנכד, זה הנכד שלה". אמי מקבלת את פני בהקלה רבה. הבהלה שבפניה נרגעת לאטה.

"איני יודעת מה לעשות" מכניסה אותי פנימה "אולי אתה תוכל לדבר אליה?" בובת חרסינה-מלמה צבעונית; נער רועים ונערה, בובה שהיתה במשך שנים עומדת על רדיו ישן בפנינת החדר, עכשיו מנופצת על הארץ, רסיסים לכל עבר. ודודתי על הפוטל הכבד אומרת דברים לא מובנים. "פייגאלאך, פייגאלאך", בהרבה ערגה. ידיה פשוטות לצד-דים. אמי מצביעה עליה. מראה לי את העווית שאחזה פתאום בפניה של דודתי ואת גופה שהתקשה. פניה רטובים, נוטפים מים.

"ארופ פון זינען" אומר דודי דודל, מסתובב בחדר מבועת, דינו בכיסוי, אינו יכול להירגע "ארופ פון זינען". רגע לפני שבאתי שפכו עליה קערת מים, לצנן את צעקותיה. ניגשתי אל דודתי לאחוז בידיה. לא הכירה אותי. "הציפורים, הציפורים" חזרה לומר, כאילו היתה בעולם אחר.

אחר כך בא איש זר עם תיק שחור ודחף אותי הצידה. אמא אמרה "מישקה, צא החוצה, הרופא בא". יצאתי החוצה. בגלל הסתרחות שאחזה בי נשענתי על הדלת. ראיתי אותו גועץ מחט בבשרה.

"קן של ציפורים במרפסת" אמר דודי דודל "קן בארון התריס. בבוקר אני קם, כל הגוף מגרד. כינים, כינים מן הציפורים, והיא עומדת ומדברת אליהן, כאילו הבינו". דודי הוציא סיגריה, אל-על שטוח לעשן ולהירגע "צעקה אל האנשים שבקולנוע, הציפורים באות, הציפורים חיות". דודי הפסיק לרגע ואחרי מחשבה קלה הוסיף, "דיברה אל אביה ואל אמא, כאילו היו בחיים. הציפורים, אמרה, הביאו לה דרישת חיים מהם, מהעולם הבא".

כך סיפר דודי דודל ופניו מבוהלים. אחר כך הלך להחליף את בגדיו. את הגופיה שעוד קמח אפיייה לכן עליה, הסיר במהירות, ויצא עם דודתי, להסיע אותה אל בית החולים. את הכפתורים בחולצתו רכס בעת שירד במדרגות. ואני ואמי נותרנו שם שומעים עוד שעה ארוכה את דודתי רווה קוראת לציפורים.

דודתי במוסד בשפלה, בבית ישן בתוך פרדסים ירוקים. את דודי לקחה אמי, לגור בביתנו "לנח מעט, דודל", אמרה לו, והוא לא ידע כיצד להחזות לה. איש טוב, מרבה לשתוק. רק על דודתי לפעמים מדבר בדאגה. בדירה הקטנה של דודתי נתנה אמי מעט סדר. את הרועה ונערתו אספה מהריצפה, השליכה אותם מחייכים אל פח האשפה.

גם אני הלכתי לפעמים אחרי בית הספר אל הבית הסגור לפתוח את התריסים הכבדים. לאורר, כמצוות אמי. פעם הצצתי אל המרפסת הקטנה. בשעות הערב ראיתי אנשים הולכים ברחוב, בין מנורות ניאון מעטות. האוטובוסים הכבדים חולפים ברעש. המולת-כרך, הרבה עשן כבד,

מה אבקש מהמלאכים של סאנטה קאתרינה אלברט בני

הכל חיכו שהדוקטור לאמנות ברודי תרד מן ההר. העליה היתה קלה יחסית, והדוקטור נגררה בה בצוותא עם כולם, למרות שידעה מה יחכה לה בחזרתה. אולם, להגיע עד "סאנטה-קאתרינה" ולא לעלות אל "הר-משה"?

בצדה האחד נתמכה בזרועות גברת סאמט ובצדה השני על-ידי מרצ'נסקי. המאמץ לשמור על שיווי-משקלה של דוקטור ברודי, ולהמשיך, עם זאת, בשיחה שהחלה בבוקר — התיש אותם.

בפיסגת ההר הקשיבו מספר דקות להסברי המדריך. נתפסו

להתרגשות. הנוף שנשקף לעיניהם כבש אותם. דוקטור ברודי ומרצ'נסקי היו בעלי גובה זהה כמעט. ודמותה הארוכה של גברת סאמט בלטה מעליהם, בגיחוך-מה. כאשר סוף-סוף הצטרפו אל הקבוצה, תשו כוחותיו של מרצ'נסקי. הוא הסתתר מאחורי צוק סלע ושם כרע תחתיו, שמח שאיש אינו רואה אותו. הברך כאבה לו מאוד. כאב ישן, שלא חדל מהטרידו, אך הפעם גבר והביס אותו. כעבור דקות אחדות הרגישה גברת סאמט בהעדו. בצעדים חפוזים התקרבה אליו.

"שוב חברך?"

"כן".

חמשת ימי הטיוול אפשרו להם ללמוד מעט איש על רעהו. הכאב בברך היה למרצ'נסקי מזכרת מימי ההעפלה. מנהל חשבונות היה במקצועו. אמנם התחיל ללמוד סוציולוגיה, שנתיים, אך לאחר הולדת בנו הראשון ויתר על המשך הלימודים. לאור דבריו מצאה עצמה גברת סאמט שקועה לילות ארוכים ליד החוף, חשה את רטיבות הים וראתה בבהירות את העיניים הצעירות, העליוות והכחולות של הגבר בן החמישים, שעד אתמול היה זר לה.

"אקרא לדוקטור בנימיני!"